

F. V. KONSTANTINOV

SEADUS
TOOTMISSUHETE TINGIMATUST
VASTAVUSEST TOOTLIKE
JÕUDUDE ISELOOMULE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

Originaali tiitel:

Ф. В. Константинов

Закон обязательного соответствия производственных
отношений характеру производительных сил

Tõlkinud H. Seping

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SISSEJUHATUS

Oma praktilises tegevuses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise juhtimisel tugineb Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei objektiivsete majandusseaduste tunnetamisele ja rakendamisele. Arvestades ühiskonna materiaalse elu arenemise reaalseid vajadusi, mobiliseerib ta rahvahulki võitlusele valminud ülesannete lahendamise eest, juhindudes sealjuures eelkõige seadusest, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Selle ajaloolise materialismi ja marksistliku poliitilise ökonomia tähtsaima seaduse avastas esimesena Marx.

Oma majanduslikus arenemises alluvad erinevad ühiskondlikud formatsioonid mitte ainult oma spetsiifilistele majandusseadustele, vaid ka nendele majandusseadustele, mis on ühised kõigile formatsioonidele. Üheks niisuguseks ühiseks seaduseks on seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule. Ta toimib kõigis ühiskondlik-majanduslikes formatsioonides, on maksev kõigi ühiskondliku arenemise astmete jaoks.

Marksismi-leninismi klassikud on oma töödes alati lähtunud selle tähtsaima seaduse toime arvestamisest. Kas on olnud juttu imperialismi analüüsist, sõdade allika, revolutsiooni sügavate allikate analüüsist või revolutsiooni strateegiast ja taktikast, alati on marksismi-leninismi klassikud arvestanud selle seaduse toimet. Selle seaduse teadusliku põhjendamisele on omistatud eriti ulatuslik koht J. V. Stalini töödes «Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist» ja «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus».

See seadus on kahe leeri — sotsialistliku ja kapitalistliku leeri vastandlikust arenemisest arusaamise võtmeks. Ta võimaldab mõista mitmesuguste ühiskondlik-majanduslike formatsioonide tekkimise, arenemise, languse ja hukkumise

sügavaid põhjusi. Ta võimaldab mõista paljusid kaasaja probleeme, majanduskriise kapitalistlikus majanduses, sotsialistliku revolutsiooni peamiste põhjuste küsimusi, imperialistliku reaktsiooni peamise allika küsimust meie ajastul. See seadus võimaldab mõista tähtsamaid protsesse ühiskonna majandusliku ja vaimse elu arenemises nii sotsialismi kui ka kapitalismi tingimustes. See määrab vaadeldava probleemi tähtsuse ajaloolises materialismis ja poliitilises ökonoomias.

Milles on siis selle seaduse olemus? Mispärast tal on niisugune võimas mõjujõud kogu ühiskondliku arenemise käigule? Mispärast on reaktsioonilised klassid, kes osutavad vastupanu, tegutsevad vastu sellele seadusele, alati ning kõikjal saanud ja saavad lüüasaamise osaliseks, eesrindlikud, progressiivsed klassid aga, kes nii või teisiti tuginevad seadusele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, on alati saavutanud võidu?

SEADUSE, MILLE JÄRGI TOOTMISSUHTED PEAVAD TINGIMATA VASTAMA TOOTLIKE JÕUDUDE ISELOOMULE, OLEMUS

Vastukaaluks idealismile, mis näeb ühiskonna arenemise peamist ning määravat jõudu neis või teistes ühiskondlikes ideedes, ühiskondlikus teadvuses või poliitikas, näeb ajalooline materialism peamist jõudu, mis määrab ühiskonnakorra iseloomu, materiaalsete hüvede tootmise viisis. Tootmiseta ei ole ühiskonda. Tootmise lakkamine tähendab ühiskonna surma.

Siit tuleneb tuntud marksistlik seisukoht: materiaalsete hüvede tootmise viis määrab ühiskonna struktuuri, ühiskonna füsiognoomia, tema ideed ja asutused. Ajalugu, kinnitades seda marksistliku ühiskonnateaduse suurt tõde, on meie ajastul andnud meile kaks kõrvutiseisvat vastandlikku ühiskonnavormi — ühiskonnastruktuuri: kapitalistliku ja sotsialistliku struktuuri, kus valitsevad vastandlikud ühiskondlikud ideed ja asutused.

Milles on siis ühiskonna ehituse selle vastandlikkuse peamine, määrav jõud, mispärast on kapitalismi tingimustes olemas kaks antagonistlikku klassi — proletariaat ja kodanlus — ja miks käib nende vahel leppimatu võitlus, mis-

pärast seal valitseb kodanlus, mispärast seal on valitsevaks ideoloogiaks reaktsiooniline ideoloogia, miks sotsialistlikus ühiskonnas aga ei ole ekspluataatorlikke klasse ja poliitiline võim kuulub rahvale endale?

Selle allikas peitub kapitalistliku ja sotsialistliku tootmisviisi vastandlikkuses. Kapitalistlik tootmisviis tingib teatud klasside olemasolu, teatud vastastikused suhted nende vahel. Ta tingib selles ühiskonnas teatud, nimelt kodanlike, valitsevate ideede ja asutuste olemasolu.

Mispärast NSV Liidus ei ole ekspluataatorlikke klasse, mispärast meil on ainult sõbralikud töötavad klassid — töölisklass ja kolhoositalurahvas? See on seletatav sotsialistliku tootmisviisi iseloomuga, tootmisviisi, mis tugineb tootmisvahendite ühiskondlikule, sotsialistlikule omandusele, tootjate taasühendamisele tootmisvahenditega. Siit tuleneb, et meil valitseb poliitikas rahvas eesotsas töölisklassiga, siit tuleneb kõige eesrindlikuma, kõige progressiivsema, s. o. sotsialistliku ideoloogia valitsemine.

Tootmisviis määrab mitte ainult ühiskonna struktuuri, ühiskonna füsiognoomia, vaid tingib ka ühiskonna muutumise, ühiskonna arenemise. Tootmisviisi muutumine kutsub paratamatult esile kogu ühiskondliku korra muutmise.

Seoses sellega kerkib küsimus, mis on siis tootmisviis, millest sõltub tema muutumine ja missugused on selle muutumise peamised põhjused?

Kui tootmisviis on ühiskonna arenemise peamine, määrav jõud, siis tekib küsimus, kuidas avada tootmisviisi enda muutumise sisemine mehhanism, sisemised põhjused?

Tootmisviisil on kaks lahutamatu seotud külge: tootlikud jõud ja tootmissuhted. Tootlike jõudude all mõistavad marksistid tootmisriistu ja inimesi, kes panevad need tootmisriistad liikuma, inimesi, kes omavad tootmiskogemusi ja töövilumust. Nad väljendavad ühiskonna aktiivset suhet loodusega; nad on ühiskonna ja looduse vaheliste suhete väljenduseks, ühiskonna poolt looduse üle saavutatud võimuastme näitajaks. Tootlike jõudude arenemine, eelkõige tootmisriistade arenemine on materiaalsete hüvede tootmise viisi muutumise ja arenemise aluseks.

Kuid tootlikud jõud on ainult tootmisviisi üks külge. Iga suguse ühiskondliku tootmise teiseks, kohustuslikuks, lahutamatuks küljeks on inimeste omavahelised suhted tootmisprotsessis.

«Tootmises,» kirjutab Marx, «mõjutavad inimesed mitte ainult loodust, vaid ka üksteist. Nad saavad toota ainult teataval viisil üheskoos tegutsedes ja oma tegevust vastastikku vahetades. Selleks, et toota, astuvad inimesed üksteisega teatud sidemesse ja suhetesse, ja ainult nende ühiskondlike sidemete ja suhete kaudu toimub nende mõju loodusele, leiab aset tootmine.»¹

Samuti nagu inimesed ei saa toota materiaalseid hüvesid ilma tootmisriistadeta, nii ei saa nad toota ka ilma teatavate, kindlate, nende tahtest sõltumatute suheteta — tootmissuheteta. Inimene on alati olnud ühiskondlik olend. Kõik saavutused materiaalse ja vaimse kultuuri alal on inimene omandanud tänu ühiskonnale, ühiskonna kaudu. Väljaspool ühiskonda ei ole inimest. Inimese olemuseks on ajalooliselt kindlaks määratud ühiskondlikud suhted, ja eelkõige tootmissuhted.

Niisiis moodustavad tootmisviisi teise kohustusliku külje tootmissuhted, s. o. inimeste suhted materiaalsete hüvede tootmise protsessis. Neid tootmissuhteid iseloomustatakse eelkõige tootmisvahendite omanduse vormiga, sellest tulevate sotsiaalsete rühmade, klasside seisundiga ja suhetega tootmisprotsessis ning sellest täielikult sõltuvate saaduste jaotuse kindlate vormidega. Iga tootmisviis annab meile mainitud kahe külje — tootlike jõudude ja tootmissuhete, inimeste suhete loodusega ja inimeste omavaheliste suhete tootmisprotsessis, nii- või teistsuguse ühtsuse.

«Järelikult,» kirjutab J. V. Stalin, «koosneb ühiskondlik tootmine kahest küljest, millised kõige selle juures, et nad on teineteisega lahutamatuult seotud, peegeldavad ikkagi kaht rida erinevaid suhteid: inimeste suhted loodusega (tootlikud jõud) ja inimeste omavahelised suhted tootmisprotsessis (tootmissuhted). Ainult tootmise mõlemate külgede olemasolu annab meile ühiskondliku tootmise, ükskõik, kas kõne all on sotsialistlik kord või teised ühiskondlikud formatsioonid.»²

Ei saa lahustada tootmissuhteid tootlikes jõududes, nagu seda teeb Jarošenko, või tootmissuhteid lahti kiskuda tootlikest jõududest, nagu seda tegid menševik Rubin ja teised revisjonistid ning marksismi võltsijad kantluse leerist.

¹ K. Marx, F. Engels, Valitud teosed, I kd., 1952, lk. 63 (v. k.).
J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 136.

Kuid tähtis on mitte ainult konstateerida ühiskondliku tootmise, tootmisviisi kahe lahutamatu külje olemasolu. Et esile tuua tingimata vastavuse seaduse olemus, on meil vaja teada ühiskondliku tootmise kahe külje vaheliste vastastikuste suhete iseloomu.

Seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule on teatud sisemise seose, sisemiste suhete, nimelt kui tingimata vastavuse suhete väljenduseks nende vahel. Et esile tuua selle vastavuse olemus, iseloom, tuleb peatuda tootlike jõudude ja tootmissuhete mõningail tähtsamail iseärasustel.

Missugused on need tootlike jõudude ja tootmissuhete iseärasused?

Tootlike jõudude esimene tähtsam iseärasus on see, et nad on iga tootmise kõige liikuvamaks, kõige revolutsioonilisemaks elemendiks. Nad ei või kunagi pikemaks ajaks jääda seisma ühele kohale. Niisugune on nende iseärasus, nende loomus.

Kuid tootlikel jõududel ei ole mitte ainult see iseärasus. Teine neile omane iseärasus seisab selles, et nad on tootmisviisi esmaseks, määravaks elemendiks. Tootlikud jõud määravad tootmissuhete loomuse, nende iseloomu. Millised on tootlikud jõud, sellised on ka tootmissuhted. Inimesed astuvad alati niisugustesse tootmissuhetesse, mis vastavad saavutatud tootlike jõudude arenemise astmele. Inimesed ei saa meelevaldselt valida endile tootmissuhteid, nad loovad sellised suhted, mis tingimata peavad vastama tootlike jõudude loomusele, iseloomule, tasemele, seisukorrale.

Millised on tootmissuhete iseärasused? Tootmissuhted määratakse järelikult tootlike jõudude poolt — selline on nende esimene iseärasus. Kuid, olles tekkinud, avaldavad tootmissuhted tagasiulatuvat mõju tootlike jõudude arenemisele. Sealjuures sellel tagasiulatuval mõjul, tagasiulatuval toimel tootlikele jõududele võib olla kahe-sugune iseloom: nad võivad kiirendada tootlike jõudude arenemist ja võivad takistada, pidurdada nende arenemist.

See ongi tootmissuhete teine iseärasus.

Tootmissuhete kolmas iseärasus seisab selles, et erinevalt tootlikest jõududest, mis jõuavad ette tootmissuhete arenemisest, kasvavad neist üle, võivad tootmissuhted maha jääda ja jäävadki maha tootlike jõudude arenemisest kõigis ühiskondlikes formatsioonides.

Tootlikud jõud on sisu, tootmissuhted aga on nende vorm. Vorm järgneb alati sisule ja jääb mõnevõrra sisu muutustest maha. See on vormi ja sisu vastastikuste suhete üldine seadus, ta on kehtiv ka tootlike jõudude ja tootmissuhete vastastikuste suhete kohta. Kui juttu on antagonistlikest formatsioonidest, siis tootmissuhete mahajäämine, nagu see näiteks leiab aset praegu kapitalistlikus ühiskonnas, on seotud ka sellega, et reaktsioonilised klassid, olles huvitatud kapitalistlike tootmissuhete, kapitalistliku omanduse, eksploateerimise, rahvusliku tulu jaotamise kapitalistlike vormide säilitamisest ja jäädvustamisest, püüavad kõigi vahenditega ja eelkõige oma riigi abil säilitada ja kaitsta neid suhteid. Selle tõttu jäävad tootmissuhted maha tootlike jõudude muutustest. See on leidnud aset kõigis antagonistlikes ühiskondlikes formatsioonides.

Siit tuleneb mittevastavuse tekkimise paratamatus tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel, nendevaheliste vastuolude tekkimise paratamatus, tuleneb võimalus, kõigis sotsialismile eelnenud formatsioonides aga ka paratamatus, et nad muutuvad vastandeiks. Kõigi sotsialismieelsete tootmisviiside ajaloolise arenemise käigus on tootlike jõudude arenemine teatud järgul paratamatult sattunud konflikti oma aja äraelanud tootmissuhetega, mis viis tootmisviisi ühtsuse rikkumisele, kutsus esile tootmiskriise, majanduslikke vapustusi, majanduslikke katastroofe, sõdasid ja sotsiaalseid revolutsioone. Mitte ainult vastuolude, vaid ka konfliktide tekkimine tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel kõigi sotsialismile eelnenud formatsioonide tingimustes on paratamatu ning vältimatu nähtus, niisugune nähtus, mis ei sõltu inimeste tahtest ja teadvusest, nende soovist, nende poliitikast, mis ei sõltu mitte ainult üksikute inimeste tahtest ja teadvusest, vaid ei sõltu ka rahvaste ja tervete klasside tahtest ja teadvusest.

Sotsialistlikus ühiskonnas jäävad tootmissuhted samuti maha tootlike jõudude arenemisest, sest ka sotsialistliku korra tingimustes on tootlikud jõud tootmise kõige liikuvaks ja revolutsioonilisemaks elemendiks. Kuid siin ei saa tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel tekkivad vastuolud muutuda vastandlikkuseks, kuna kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus, lähtudes seadusest, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, märkavad õigeaegselt kasvavaid vastuolusid ja võtavad õigel ajal tarvitusele abinõud nende ületami-

seks tootmissuhete kohandamise teel tootlike jõudude kasvuga.

Tootmissuhete mahajäämine tootlike jõudude arenemisest ei või kesta liiga pikka aega. Tootmissuhted peavad varem või hiljem kooskõlastuma uute tootlike jõududega. Tootlike jõudude ja tootmissuhete vastavuse, ühtsuse rikkumine viib ühiskondliku tootmise kriisile, juba loodud tootlike jõudude hävingule.

«Esmalt muutuvad ja arenevad ühiskonna tootlikud jõud, ja siis — neist muutustest olenevalt ja neile vastavalt — muutuvad inimeste tootmissuhted, inimeste majanduslikud suhted... tootmissuhted ei või liiga kauaks tootlike jõudude kasvust maha jääda ja nendega vastuolus olla, sest tootlikud jõud saavad täiel määral areneda ainult sel puhul, kui tootmissuhted vastavad tootlike jõudude iseloomule ja seisukorrale ning annavad tootlikele jõududele vaba arenemisvõimaluse. Sellepärast peavad tootmissuhted, kuidas nad ka maha jääksid tootlike jõudude arenemisest, varem või hiljem kooskõlastuma ja tegelikult kooskõlastuvadki tootlike jõudude arenemise tasemega, tootlike jõudude iseloomuga. Vastasel korral oleks tootlike jõudude ja tootmissuhete ühtsus tootmissüsteemis põhjalikult rikutud, kogu tootmine katkeks, saabuks tootmiskriis ja tootlike jõudude häving.»¹

Neis stalinlikes teesides väljendub seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, olemus ning on antud tema formuleering. Tootmissuhted peavad vastama tootlikele jõududele. Siis, nende tingimuste juures, arenevad tootlikud jõud täiel määral ning takistamatult. Tootmise ja taastootmise protsess toimub siis ilma kataklüsmide, vapustuste ja katastroofideta. Selle vastavuse rikkumine, mis toimub tootmisviisi revolutsioonilise, kõige liikuvama külje, s. o. tootlike jõudude kiirema arenemise ja tootmissuhete mahajäämise tagajärjel, uute tootlike jõudude ja mahajäänud tootmissuhete vaheliste vastuolude muutumine sotsialismieelsetes ühiskondades vastandlikkuseks ja nendevaheline konflikt kutsuvad esile kriise, vapustusi ja oma aja äraelanud tootmisviisi hukkumise, kogu vana ühiskonna hukkumise.

Seega seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, tasemele ning

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 518.

seisukorrale, sisu ja olemus peitub nende paratamatus sisesises seoses ja vastastikusel tingituses, mis väljendub selles, et:

1. Tootlikud jõud, nende seisukord ja iseloom määravad tootmissuhete loomuse, nende vormi.

2. Esmalt muutuvad tootlikud jõud, seejärel aga, neist muutustest olenevalt ja neile vastavalt, muutuvad inimeste tootmissuhted, s. o. tootmisvahendite omanduse iseloom, sotsiaalsete rühmade seisund ja koht tootmisprotsessis, nende omavahelised suhted, vahetuse ja jaotamise suhted.

3. Kui on olemas tootmissuhete täielik vastavus tootlike jõudude iseloomule ja seisukorrale, siis arenevad tootlikud jõud täiel määral. Selle vastavuse rikkumine, vastuolude ja konflikti tekkimine antagonistlikes formatsioonides, mis toimub tootlike jõudude enam liikuvama ja revolutsioonilisema loomuse ning tootmissuhete mahajäämise tõttu, viib tootmiskriisidele, tootmise ühtsuse rikkumisele, oma aja äraelanud tootmissuhete paratamatule asendamisele uutega, mis vastavad uute tootlike jõudude iseloomule.

Inimühiskonna ajalugu on tootlike jõudude arenemise ja üksteisega asenduvate tootmissuhete vormide, tüüpide ajalugu. Ning see tootmissuhete tüüpide asendumine on toimunud vastavalt tootlike jõudude iseloomu muutustele.

Oma filosoofilises töös «Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist» annab J. V. Stalin pildi tootlike jõudude ja tootmissuhete arenemisest, näitab tootmissuhete muutumise sõltuvust tootlike jõudude muutumisest, nende tingimatut vastavust.

«Vastavalt ühiskonna tootlike jõudude muutumisele ja arenemisele,» kirjutab J. V. Stalin, «muutusid ja arenesid ajaloo kestel inimeste tootmissuhted, nende majanduslikud suhted.»¹

Ürgkogukondliku korra tingimustes moodustas tootmissuhete aluse tootmisvahendite ühiskondlik omandus. See vastas põhiliselt tootlike jõudude iseloomule tol ajajärgul. Primitiivsed kivist tööriistad: kivikirves, hiljem aga vibu ja nooled, ei võimaldanud võidelda loodusjõudude ja röövlomade vastu üksipäini, kutsusid esile ühise, ühiskondliku töö vajaduse. Ühine töö tõi kaasa nii tootmisvahendite kui ka toodetud produktide ühiskondliku omanduse.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 519.

Tootlike jõudude arenemine, üleminek kivist tööriistadelt metallist tööriistadele, karjanduse, põllunduse ja käsitöö tekkimine, tööjaotus nende tootmisharude vahel kutsusid ellu produktide vahetuse üksikute isikute ja kogukondade vahel, tootmisvahendite eraomanduse, võimaluse rikkuse kuhjumiseks väheste kätte, ühiskonna vähemuse kätte ja ühiskonna enamuse orjadeks muutmise. See on orjanduslik kord. Siin kehtestatakse tootmissuhete vastavust tootlike jõudude iseloomule uuel alusel. «Siin ei ole enam kõigi ühiskonnaliikmete ühist ja vaba tööd tootmisprotsessis, — siin valitseb mittetöötavate orjapidajate poolt eksploateeritavate orjade sunniviisiline töö. Sellepärast pole ka ei tootmisvahendite egatoodetud produktide ühisomandust. Seda asendab eraomandus.»¹

Eraomandus on läbi teinud muutused orjanduslikust ja feodaalsest vormist kuni kapitalistliku vormini, sõltuvalt tootlike jõudude iseloomu muutumisest ja vastavalt sellele muutumisele.

Kapitalismi tingimustes, mis tuli vahetuseks feodalismile, moodustab tootmissuhete aluse tootmisvahendite kapitalistlik eraomandus, kusjuures omandiks ei ole tootmistöötajad — palgatöölised. Kuid viimased on ilma jätud tootmisvahendeist, on proletaarlased ja peavad, et mitte nälga surra, müüma oma tööjõudu kapitalistile ning kandma oma turjal eksploatatsiooni iket.

Kapitalistlikud tootmissuhted vastasid omal ajal tootlike jõudude iseloomule. Väikese käsitööstusliku töökoja ja manufaktuuri asemele, mis rajanevad käsitsi tööriistadele, on tulnud hiiglasuured masinatega varustatud vabrikud ja tehased. Talupoja primitiivsete tootmisriistadega (puuader, sirp, vikat jne.) haritavate feodaalmõisade asemele on tekkinud kapitalistlikud suurmajandid, mis tuginevad põllumajanduslikule masinatehnikale ja agrokultuurile.

Uued tootlikud jõud nõudsid uusi tootmistöötajaid, kes oskavad masinatega ümber käia. Sellepärast eelistavad kapitalistid pärisorjuse köidikuist vabu palgatöölisi, kes on küllalt kultuursed, et masinatega õigesti ümber käia.

Kapitalistlikud tootmissuhted vastasid omal ajal täielikult tootlike jõudude seisukorrale ja arenemisele. Kapitalistlikud tootmissuhted avasid laialdase avaruse tootlike jõudude arenemiseks, sünnitasid ning kutsusid ellu, ehkki

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 520.

omakasupüüdlilikud, räpased, julmad ja ebainimlikud, kuid oma aja kohta võimsad ja progressiivsed stiimulid tootmise arenemiseks.

Kapitalistliku tootmise eesmärgiks on olnud ja on mitte produkt, vaid kaup, mitte tarbimisväärtus, vaid väärtus ja lisaväärtus, kasum.

Täitmatu kasumijanu, kapitali kuhjamine on kapitalistliku tootmise stiimuliks. Need tegurid tõukasid kapitaliste tootmise laiendamisele, tehnika arendamisele. Sellele tõukas ka kapitalistlik konkurents, mis tekitas neis hirmu hukkumise ees.

Marx tsiteerib «Kapitalis» ilmekat väljendust «Quarterly Reviewer'ist»: «Kapital kardab kasumi puudumist või liiga väikest kasumit, nii nagu loodus kardab tühjust. Kui aga kasum on küllalt suur, siis läheb kapital julgeks. Kindlustage talle 10 protsenti ja te võite kasutada teda igal pool; 20 protsendiga muutub ta elavaks, 50 protsendiga lausa hulljulgeks; 100 protsendi eest tallab ta jalge alla kõik inimseadused; andke 300 protsenti ja polegi enam säärast kuritegu, mida ta ei riskeeriks toime panna, isegi võlla ähvardusest hoolimata.»¹

Tänu oma vastavusele tootlikele jõududele, nende iseloomule ja kasvule, kindlustasid kapitalistlikud tootmissuhted ühe sajandi jooksul tootlike jõudude niisuguse võimsa arenemise, millest ei võinud unistada kõik eelnenud sugupõlvad ühtekokku.

«Kodanliku revolutsiooni järgsel ajastul,» kirjutab J. V. Stalin, «kui kodanlus oli purustanud feodaalsed tootmissuhted ja sisse seadnud kodanlikud tootmissuhted, oli kahtlemata perioode, kus kodanlikud tootmissuhted täielikult vastasid tootlike jõudude iseloomule. Vastasel korral poleks kapitalism saanud areneda niisuguse kiirusega, nagu ta pärast kodanlikku revolutsiooni arenes.»²

Kuid kapitalistlikud tootmissuhted on juba ammu muutunud tootlike jõudude arendamise vormist tootlike jõudude arenemise ahelaiks, piduriks. Mispärast? Nad ei vasta enam arenenud tootlikele jõududele. Viimased on välja kasvanud kapitalistlike tootmissuhete raamidest ja on sattunud nendega kisendavasse vastuollu, konflikti. Tootlikud jõud on muutunud ühiskondlikuks, kuna omandus, omandamine kapitalismi tingimustes on aga jäänud eraviisiliseks, kapi-

¹ K. Marx, Kapital, I kd., Tallinn, 1953, lk. 660.

² J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 110.

talistlikuks, mis on täielikult vastuolus tootlike jõudude iseloomuga.

Arendades kolossaalsel määral tootlikke jõude, kogudes määratu suurtesse vabrikutesse ja tehastesse paljusid miljoneid palgatöölisi, on kapitalistid andnud tootmisprotsessile ühiskondliku iseloomu. Kuid sellesamaga õõnestab kapitalism omaenda alust — kapitalistlikku eraomandust. Tootmisprotsessi ühiskondlik iseloom nõuab tootmisvahendite ja -produktide ühiskondlikku omandust. Kapitalistlik eraomandus ei sobi kokku tootmisprotsessi ühiskondliku iseloomuga. See kapitalismi põhiline vastuolu leiab oma väljenduse perioodilistes kapitalistlikes ületootmiskriisides, mis viivad tootlike jõudude ja loodud produktide hävitamisele, massilisele tööpuudusele, miljonite inimeste nälgimisele selle tõttu, et nad on tootnud liiga paljuprodukte. Kapitalism mässib end temale lahendamatuks vastuolusse.

«See tähendab, et kapitalistlikud tootmissuhted ei vasta enam ühiskonna tootlike jõudude seisundile ja on nüüd nendega lepitamatus vastuolus.

See tähendab, et kapitalism kannab oma rüpes revolutsiooni, mille ülesandeks on asendada praegune tootmisvahendite kapitalistlik omandus sotsialistliku omandusega.»¹

See revolutsioon on juba toimunud NSV Liidus, kus tootmissuhted on viidud täielikku vastavusse tootlike jõudude iseloomuga.

See revolutsioon on toimunud samuti rahvademokraatia maades, kus tootmissuhted tööstuses on viidud vastavusse tootlike jõudude kaasaegse iseloomuga, põllumajanduses aga toimub nende vastavusse viimine (koopereerimine, kollektiviseerimine).

See on kindlustanud sotsialistliku leeri tootlike jõudude tormilise, kõige võimsama arenemise vastukaaluks kapitalistlikule leerile, kus tootlikud jõud kiratsevad ning on määratud hävimisele.

Praegu eksisteerivad kõrvuti ja on vastandatud teineteisele kaks vastandlikku maailma, kaks leeri: sotsialistlik leer ja kapitalistlik leer. Need kaks leeri demonstreerivad nüüd majandusliku arenemise kahte tüüpi: tootlike jõudude võimas arenemine sotsialistlikus leeris ja kiratsemine, pagaltammumine kapitalistlikus leeris.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 522.

Neid kahte majandusliku arenemise joont näitas kujukalt, sügavalt, igakülgsest ning äärmise veenvusega G. M. Malenkov oma suurepärasel aruandekõnes NLKP XIX kongressile. 1929. aastast kuni 1951. aastani kasvas tööstusliku tootmise toodang NSV Liidus 13-kordseks, sotsialistlik põllumajandus andis 1952. aastal rekordilise saagi — 8 miljardit puuda teravilja. Seda ei ole varem kunagi olnud Venemaa ajaloos.

Samal ajal on tööstuslik tootmine enamikus kapitalistlikes maades tammunud ja tammub paigal. Tõsi küll, Ameerika Ühendriikides kasvas tööstuslik tootmine sel ajavaheperioodil, 1929. aastast 1951. aastani, 2-kordseks. Kuid see kasv toimus relvastuse tootmise arvel teise maailmasõja ajal, röövelliku, agressiivse sõja aastail Koreas, majanduse militariseerimise arvel, s. o. peamiselt inimeste hävitamise vahendite tootmise arvel.

Kus peitub nende kahe vastandliku arengujoone peamine allikas? Tootlike jõudude ja tootmissuhete vahelise tingimata vastavuse seaduse toimes. Seal, kapitalistlikes maades — selle seaduse nõudmise rikkumine, meil — täielik avarus selle seaduse toimele.

Seal on tootmine allutatud maksimaalse kasumi saamisele omaenda rahva ja teiste rahvaste ekspluateerimise ja paljaksriisumise arvel, NSV Liidus ja rahvademokraatia maades aga on tootmise arendamine allutatud sotsialismi põhilise majandusseaduse toimele — kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalsele rahuldamisele.

TOOTLIKE JÕUDUDE ARENEMISE PEAMINE TÕUKEJÕUD

Kodanlikud majandusteadlased, sotsioloogid ja poliitikud otsivad kapitalismi poolt üleelatava kriisi, tootlike jõudude kiratsemise põhjust ning allikat kord geograafilistes tingimustes, kord elanikkonna «ülemäärases» kasvus või kapitalistlike riikide ebaõiges majanduspoliitikas ja nende riikide vastastikustes suhetes. Tegelikult peitub selle sügavaim allikas kaasaja tootlike jõudude konfliktis kapitalistlike tootmissuhetega, selle majandusseaduse nõudmise rikkumises, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Ainult selle konflikti lik-

videerimine, s. o. kapitalistlike tootmissuhete asendamine sotsialistlike tootmissuhetega, avaruse loomine tingimata vastavuse seaduse toimele annab võimaluse tootlike jõudude takistamatuks, võimsaks arenemiseks. Seda õpetab sotsialistliku revolutsiooni eeskuju NSV Liidus ja Euroopa rahvademokraatia maades.

«Keegi ei saa eitada,» kirjutab J. V. Stalin, «meie nõukogude tööstuse tootlike jõudude kolossaalset arenemist viis-aastakute jooksul. Kuid seda arenemist ei oleks olnud, kui me poleks 1917. a. oktoobris asendanud vanu, kapitalistlikke tootmissuhteid uute, sotsialistlike tootmissuhetega. Ilma selle pöördeta meie maa tootmissuhetes, majanduslikes suhetes vireleksid meil tootlikud jõud samuti, nagu nad virelevad praegu kapitalistlikes maades.

Keegi ei saa eitada meie põllumajanduse tootlike jõudude kolossaalset arenemist, mis on toimunud viimase 20—25 aasta jooksul. Kuid seda arenemist ei oleks olnud, kui me poleks kolmekümnendail aastail asendanud vanu, kapitalistlikke tootmissuhteid külas uute, kollektivistlike tootmissuhetega. Ilma selle pöördeta tootmise alal vireleksid meie põllumajanduse tootlikud jõud samuti, nagu nad virelevad praegu kapitalistlikes maades.»¹

Seoses sellega esitatakse küsimus: mis on tootlike jõudude arenemise peamiseks, otsustavaks tõukejõuks? See on üks tähtsamaid küsimusi marksistlikus teaduses ühiskonnast. Tegelikult meie, marksistid, seletame ühiskonna arenemist tootmisviisi muutumisega. Tootmisviis muutub tootlike jõudude arenemise tagajärjel. Millest aga sõltub tootlike jõudude endi arenemine?

Marksismi kriitikud esitasid selle pooldajaile visalt ja pealetükkivalt küsimuse tootlike jõudude arenemise allika, peamise põhjuse kohta. Nii see küsimus kui ka kriitika erutas omal ajal ülemäära Plehhanovit. Oma töös «Marksismi põhiküsimusi» kirjutab ta: «Asudes a j a l o o materialistlikule seletamisele, pörkame me eelkõige, nagu me nägime, küsimusele selle kohta, kus asuvad ühiskondlike suhete arenemise tõelised põhjused. Ja me juba teame, et «tsiviilühiskonna anatoomia» määrab kindlaks tema majandus. Kuid millega siis määratakse kindlaks see viimane?»² Sellele

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 132—133.

² G. V. Plehhanov, Teosed, XVIII kd., 1928, lk. 203 (v. k.).

Plehhanov vastab: «... kogu küsimus majanduse arenemisest taandub järelikult selleks, missugused põhjused tingivad ühiskonna käsituses olevate tootlike jõudude arenemise. Aga selles oma viimases vormis lahendatakse see eelkõige geograafilise keskkonna omaduste määratlemisega».¹

Plehhanov väidab: «Geograafilise keskkonna omadused määravad kindlaks nii nende loodusesemete iseloomu, mida inimene kasutab oma vajaduste rahuldamiseks, kui ka nende, mida ta ise toodab selsamal eesmärgil. Seal, kus ei olnud metalle, ei saanud pärismaalaste suguharud omaendi jõududega väljuda selle piiridest, mida me nimetame kiviajaks.»²

Nii lahendas Plehhanov tootlike jõudude põhilise allika ja tõukejõu küsimuse. Geograafilise keskkonna omadused tingivad tootlike jõudude arenemise, tootlike jõudude arenemine tingib aga majanduse, tema järel aga kõigi teiste ühiskondlike suhete arenemise, ühiskonna arenemise tervikuna. Niisugune oli Plehhanovi vastus, mis oli enne revolutsiooni küllalt laialdaselt levinud. Plehhanov tegi palju ära marksismi populariseerimiseks, ta oli kahtlemata marksismi tundja ja teataval määral autoriteet marksistliku filosoofia valdkonnas enne Leninit, tootlike jõudude arenemise peamise allika küsimuses, samuti nagu reas teistes filosoofia, eriti aga poliitika küsimustes läks ta üle kodanlike ideoloogide seisukohale. Tootlike jõudude arenemise selektamine geograafilise keskkonna omadustega tähendas lahtiütlemist marksismist, lahtiütlemist ajaloolisest materialismist, üleminekut kodanliku geografismi seisukohale. Plehhanovi seisukoht geograafilise keskkonna kui tootlike jõudude arenemise peamise tõukejõu osast on vastuolus kõigi ajalooliste faktidega. Tsaari-Venemaal oli seesama geograafiline keskkond, mis sotsialismi tingimusteski. Mispärast aga tsaari-Venemaa tingimustes tootlikud jõud virelesid, praegu aga arenevad nad tormiliselt? Kas sellele annab vastuse geograafiline keskkond? Ei, ei anna.

Uraali, Siberi, Kesk-Aasia, Ukraina loendamatud rikkused olid tsaari-Venemaal needsamad, mis praegugi NSV Liidus. Kuid siis lamasid nad vaka all, sotsialismi tingimustes on nad aga pandud ühiskonna teenistusse.

¹ G. V. Plehhanov, Teosed, XVIII kd., lk. 204.

² Sealsamas.

Mispärast Volgat, Dneprit või Angarat, mis potentsiaalselt sisaldavad kolossaalset energiat, saadi enne revolutsiooni kasutada ainult laevatamiseks ja kalapüügikohtadena, kuid nad ei saanud muutuda elektrienergia allikaks, gigantsete hüdroelektrijaamade ehituskohaks, sotsialismi tingimustes aga on nad muutunud või muutuvad niisugusteks allikateks? Kas geograafia annab meile selle kohta vastuse? Ei, ei anna.

Neile küsimustele tuleb ilmselt vastust otsida tootmisviisist endast, tootmissuhete vastavusest või mittevastavusest tootlike jõudude iseloomule.

Olemasolevatel tootlikel jõududel on kapitalistlike tootmissuhete raamides kitsas. Kodanlus ei tule toime ega saa toime tulla olemasolevate tootlike jõududega. Viimased astuvad välja nende kapitalistliku kasutamise, rakendamise vastu. Kapitalistlik suhtumine loodusesse viib looduslike rikkuste röövellikule pillamisele, maapinna katte hävitamisele, rikaste, viljakate piirkondade muutmisele kõrbetsoonideks.

Plehhanovi viide ürgaja ühiskonnale ei ole õige. Muidugi ei saanud ürgaja isoleeritud suguharud, kes elasid kohtades, kuhu ei olnud ladestunud metallimaake, ise kaevandada metalli metalltööriistade jaoks. Kuid aja jooksul nad saavad metalltööriistu kogukondade-vahelise vahetuse korras, seda esiteks; teiseks, ürgkogukondade kitsad raamid tootlike jõudude ja vahetuse arenemisega laienevad. Veel laialdasemates mõõdetes toimub see protsess orjanduse ja kapitalismi tingimustes. Niisugustes kapitalistlikes maades, nagu Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid, töödeldakse naftat, mis on hangitud Lähis-Idas, Aasias või Lõuna-Ameerikas. Inglismaa metallitöötlemise tööstuses töödeldakse maake, mis on kaevandatud Hispaanias.

Plehhanovi seisukoht on vastuolus faktidega. Teoreetiliselt on see alusetu, vale. Plehhanovi vastus on poliitiliselt kahjulik, kuna ta juhib töölisklassi kõrvale peamise ülesande lahendamisest, tootlike jõudude arenemise peamise piduri — kapitalistlike tootmissuhete hävitamisest. Ta keskendas ühiskonna eesrindlike jõudude tähelepanu geograafilise keskkonna omadustele. Selles seisis üks Plehhanovi reformismi allikaid.

A. Bogdanov apelleerib «Poliitilise ökonomia kursuses» tootlike jõudude arenemise allika seletamisel rahvastiku kasvule. Ta ütles, et rahvastiku kasvuga määratakse lõp-

pude lõpuks kindlaks tootlike jõudude arenemise iseloom, kiirus. Seni kui on olemas vabu maa-alasid, on kasvaval elanikkonnal võimalus omandada uusi maa-alasid, uusi kohti karjamaadeks ja külvideks. Kui rahvastik edasiselt suureneb, kõik maa-alad on aga asustatud, siis ei ole ühiskonnal teist väljapääsu, kui tootlike jõudude arendamine. Põlluharimise või karjakasvatuse ekstensiivsele arendamisele järgneb nende intensiivne arendamine. Kas see on õige või mitte? Bogdanovi seisukoht, samuti nagu Plehhanovil, on vale. Kui see seisukoht oleks õige, siis oleksid kõige kõrgema elanikkonna tihedusega maad tootlike jõudude suhtes kõige arenenumad.

Kuid see ei ole nii.

Niisugused väga kõrge elanikkonna tihedusega maad, nagu India ja Indoneesia, ei ole siiski kõige arenenumad tootlike jõudude suhtes. Tähendab Bogdanovi seisukoht on vastuolus faktidega.

Oma teises töös «Üldine organiseerimisteadus (tektoloogia)» püüdis Bogdanov anda vastuse tootlike jõudude arenemise allika kohta tasakaalu, ühiskonna ja looduse vastastikuse mõju teooria seisukohalt. Selle seisukoha võttis hiljem Bogdanovilt üle rahvavaenlane Buhharin, Buhharinilt ja Bogdanovilt aga Jarošenko. Katse taaselustada bogdaanovlik-buhaarinlikku seisukohta sunnibki meid peatuma sellel marksismivastasel seisukohal, ehkki see on juba ammu partei poolt purustatud.

Bogdanov, tema järel aga Buhharin püüdsid anda tootlike jõudude arenemise peamise allika marksismivastast, täiesti vale seletust. Nad nägid seda allikat ühiskonna ja looduse vahelistes vastastikes suhetes, väljaspool tootmis-suhteid, väljaspool tootmisviisi. Bogdanovil ja Buhharinil kujutasid tootlikud jõud endist omapärast «perpetuum mobile». Nad arenesid iseenesest. Buhharin lahustas tootmis-suhted tehnilistes suhetes, s. o. tootlikes jõududes.

See oli töölisklassile vaenulik katse kiskuda teda eemale tootlike jõudude arenemise või piduri peamisest allikast.

Tootlikud jõud, nende arenemise seadused sõltuvad tootmisviisi iseloomust. Tootlike jõudude arenemise võimalused sõltuvad ka selle tootmisviisi seisukorrast, sellest, missugust arenemisperioodi ta üle elab — tõusu- või languseperioodi.

Püüdes sisse poetada Bogdanovi ja Buhharini marksismivastaseid vaateid, lahustab Jarošenko tootmissuhted tootlikes jõududes, kujutab ühiskondlikku tootmist ainult kui

ühiskonna ja looduse vahelist vastastikuste suhete protsessi. Sellesamaga tegi ta katset ära pühkida printsiipiaalset erinevust kapitalistliku ja sotsialistliku tootmisviisi vahel, teha lõpp kapitalistliku ja sotsialistliku tootmisviisi arenemise seaduste vastandlikkuse küsimuse arutamisele. Kui võtta tootlikud jõud nende alasti kujul, kiskudes nad lahti nende ühiskondlikust vormist, tootmissuhetest, siis ei saa mõista nende arenemise seadusi ja liikumapanevaid jõude, siis pühitakse ära igasugune printsiipaalne erinevus majandusseaduste vahel, mis toimivad kapitalismi tingimustes ja mis toimivad sotsialismi tingimustes.

See on kapitalismi ideoloogidele ainult meelepärane. See on lahtiütlemine marksismist, üleminek kodanluse ideoloogia — bogdaanovlik-buhaarinliku kodanliku ideoloogia positsioonidele.

Tuleb ütelda mõni sõna Kautsky seisukohast, kuna see on kapitalistlikus ühiskonnas levinud, ja ka meil leidub inimesi, kes püüavad tema vaateid omapärasel vormis taas elustada, lülitada teadust vahetult materiaalsesse tootlikesse jõududesse.

Kautsky tegi samuti katset anda vastust tootlike jõudude peamise allika, peamise tõukejõu küsimusele. Oma marksismivastases raamatus «Materialistlik ajaloo käsitus», vastates sellele küsimusele, kirjutab ta, et tootlike jõudude arenemise peamine allikas, peamine põhjus peitub inimtunnetuse arenemises, teaduses. Tootlike jõudude arenemise küsimus, ütleb Kautsky, on identne tunnetuse arenemisega, teaduse arenemisega.

See vastus langeb täielikult ühte kodanlike sotsioloogide, idealistide vaadega, kes ütlevad, et nad on nõus tunnustama tootmise määratu suurt osa ühiskonna elus, kuid tootmine ise, tema seisukord sõltub täielikult teaduse seisukorrast, s. o. tunnetusest, ideest. Tuleb välja, et õigus oli XVIII sajandi valgustajail, kui nad tõendasid, et mõistus valitseb maailma, sealhulgas ka tootmist.

Tõepoolest, kas tootlike jõudude arenemine ei sõltu teaduse arenemisest? Kas teadus ei ole üks tootlike jõudude arenemise võimsaid tegureid? Kas kaasaja suurtootmine — tööstus, põllumajandus — on mõeldav ilma teaduseta, füüsikata, keemiata, agrobioloogiata? Kogu kaasaja tootmise tehnoloogia põhineb teaduse andmete ratsionaalsel kasutamisel, ja kas ei ole õigus neil, kes otsivad tootlike jõudude arenemise peamist allikat teaduses, tunnetuses?

Ei, ometigi neil ei ole õigus. Mispärast? Teadus, teaduse andmed loovad ainult tootlike jõudude, tehnika arenemise võimaluse. Kuid selle võimaluse tegelikkuseks muutmine sõltub tootmisviisi iseloomust, tootmissuhete iseloomust. Võtke niisugune viimase sajandi kõige väljapaistvam fakt, kõige suurem avastus teaduses — aatomi siseenergia avastamine. See avastus ületab ja jätab aja jooksul oma mõjujõult tootmise arenemisele, tehnika revolutsioneerimisele varju auru ja elektri avastamise. Tõenäoliselt ületab aatomi siseenergia avastamine oma tähtsuselt need mõlemad suured avastused ühtekokku. Aatomi siseenergia avastamine on kahtlemata kolossaalse tehnilise progressi allikaks, tõeliseks revolutsiooniks tehnikas. Kuid vaadake, missugust võitlust tuleb meie rahval, kommunistlikul parteil ja Nõukogude valitsusel pidada aatomienergia sõjalisteks eesmärkideks kasutamise keelamise eest, selle avastuse ainult tootlike jõudude arendamiseks, rahulikeks eesmärkideks kasutamise eest. Kõik Nõukogude valitsuse ettepanekud Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsusele loobuda aatomienergia kui sõjavahendi kasutamisest, ära keelata aatomipommid ja teised inimeste massilise hävitamise vahendid, kasutada aatomienergiat ainult rahulikeks eesmärkideks — need Nõukogude ettepanekud on seniajani Ameerika-Inglise bloki poolt tagasi lükatud. Imperialistid tahavad seda suurt avastust kasutada ainult tootlike jõudude hävitamiseks ja eelkõige tähtsaima tootliku jõu — inimeste hävitamiseks, rahvaste hävitamiseks. Nad tahavad purustada linnad, muuta terved kontinendid kõrbeiks. Nad räägivad, et maakeral on liiga palju inimesi, et üks kolmandik või pooled maakera elanikest on vaja hävitada. Seda õpetavad Fogtid ja Pendellid, Russelid ja Cookid, Hooverid ja Trumanid. Sellised on imperialismi ideoloogide ja ninameeste järeldused. Siit tulenevad nende imperialistlikud plaanid ja eesmärgid poliitikas.

Järelikult on ühest teaduslikust avastusest, võetuna omaette, veel vähe, kõik oleneb sellest, kuidas seda teaduslikku avastust kasutatakse. Kuidas seda aga kasutatakse, see sõltub ühiskondliku korra iseloomust, majandusliku korra iseloomust, s. o. tootmissuhete iseloomust.

Võib tuua rohkearvulisi fakte, mis lükkavad ümber valelikud ning rumalad vaated, nagu peituks tootlike jõudude arenemise peamine allikas teaduses, tunnetuses.

Teaduslikud avastused ja tehnilised leiutised kapitalistli-

kes maades üha enam pannakse kas kalevi alla, kui nad ei kindlusta maksimaalset kasumit, või asetatakse sõja teenistusse, s. o. kasutatakse tootlike jõudude hävitamise vahendina.

Ameerika majandusteaduslikus ajakirjanduses levis teade, et niisugune autotööstuse hiiglane, nagu firma «General Motors», ostab üles patente tehnilistele avastustele ja leiutistele autoehituse alal ja sellele lähedastel aladel ning asetab need seifidesse. Kõigist ülesostetud patentidest kasutab firma ainult ühe protsendi. Sedasama võib öelda paljude teiste kapitalistlike monopolide kohta. Nad ostavad üles patente, et need ei satuks konkurentide kätte, ja peidavad need oma seifidesse. Kaasaegse kapitalismi põhiline majandusseadus nõuab nende avastuste kinnipidamist, kuna need võivad vähendada maksimaalset kasumit.

Kuidas aga suhtutakse teaduse ja tehnika saavutustesse NSV Liidus?

Meie maal juurutatakse teaduse ja tehnika saavutused kindlalt tootmisse, kuna uus tehnika, masinad mitte ainult säästavad ühiskonna tööd, vaid ka kergendavad tööliste ja talupoegade tööd. Teadlased, leiutajad, tootmise ratsionaliseerijad on meil ümbritsetud kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse pideva hoolitsusega. Iga aasta määratakse Stalini preemiaid väljapaistvamate teaduslike tööde, leiutiste ja tootmistöö meetodite põhjalike täiustamiste eest.

Milles on niisuguse vastandliku suhtumise põhjus teaduslikesse avastustesse ja tehnilistesse täiustustesse? Peamine põhjus peitub erinevas majanduslikus korras, sotsialismi ja kapitalismi põhiliste majandusseaduste vastandlikkuses. Erisugused tootmise eesmärgid ja tõukejõud, erisugused tootmise motiivid, kuid see eesmärkide ja motiivide vastandlikkus ei tulene teadusest, avastuste iseloomust, vaid tootmissuhete iseloomust. Missuguse küsimuse me ka võtaksime — kas on juttu geograafilisest keskkonnast, rahvastikust, teadusest — kõik viib peamisele küsimusele — tootmissuhetele.

Kui uued tootmissuhted, mis vastavad tootlike jõudude seisukorrale, iseloomule, on tootlike jõudude võimsa arenemise peamiseks ning otsustavaks tõukejõuks, siis kasutatakse nii looduslikke rikkusi, rahvastiku kasvu kui ka teaduslikke avastusi tootlike jõudude arendamiseks täiel määral. Kui aga tootmissuhted on lakanud vastamast tootlike jõudude seisukorrale, iseloomule, siis muutuvad nad toot-

like jõudude arenemise piduriks, tootlike jõudude arenemise takistajaks, muutuvad neid purustavaks jõuks. Sellest annab tunnistust inimühiskonna ajalugu, üksteisega asenduvate tootmisviiside ajalugu. Sellest räägib ka selle seaduse toime, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Sellest seadusest juhindus meie kommunistlik partei 1917. aastal. 1917. a. aprillis, saabunud tagasi Venemaale, proklameeris V. I. Lenin oma kõnes, seejärel aga kuulsates Aprilliteesides sotsialistlikule revolutsioonile ülemineku vajadust. Plehhanov kuulutas oma ajalehes «Jedinstvo» V. I. Lenini kõne jampsimiseks. Teises artiklis aga, mis oli paigutatud samasse ajalehte, kirjutas ta, nagu oleks Venemaa töölisklassile 1917. aastal kõige suuremaks ning hirksamaks ohuks — tema enneaegne võimuletulek. Ei ole suuremat ohtu Venemaa töölisklassile 1917. aastal, kirjutas Plehhanov, kui tema võimuletulek, seni kui ta moodustab elanikkonna vähemiku, kui tootlike jõudude tase ei ole küllaldane sotsialismi ülesehitamiseks. Samas vaimus kirjutas menševik Suhhanov «Märkmeis meie revolutsioonist».

Kuidas püstitasid ja lahendasid selle küsimuse aga Lenin ja Stalin? Jah, tootlike jõudude tase Venemaal ei ole veel küllaldane selleks, et teostada sotsialismile üleminekut ühekorraga, kuid mispärast, ütleb Lenin, me ei või alustada sellest, et luua tingimused selle vajaliku taseme saavutamiseks?

Missugused on need tingimused? Võtnud võimu enda kätte, on proletariaadil vaja hävitada tootlike jõudude arenemise peamised takistused tööstuses ja põllumajanduses:

1. Eksproprieerida tootmisvahendid tööstuses ja anda need üldrahvalikuks omanduseks.

2. Ühendada järk-järgult väikesed ja keskmised individuaaltootjad tootmiskooperatiividesse — kolhoosidesse. Ja kui me hävitame need takistused tootlike jõudude arenemises, siis saavutame kiiresti tootlike jõudude niisuguse võimsa arengu, mis on sotsialismi jaoks vajalik.

Neid geniaalseid ideid arendab V. I. Lenin artiklites «Koopertsioonist», «Meie revolutsioonist», «Toitlusmaksust». Lenin ja Stalin asusid sotsialistliku revolutsiooni juurde, lähtudes seadusest, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, arvestades seda, et kapitalistlikud tootmissuhted Venemaal on muutunud tootlike jõudude arenemise piduriks, et viimaste

arenemine nõuab uute, s. o. sotsialistlike tootmissuhete sisseseadmist. See oli täiesti teistsugune lähenemine kui Kautskyl ja Plehhanovil, ning töölisklassi ja tema partei jaoks tulenesid teised järeldused. Kommunistlik partei lähtus majandusseadusest, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, selles seaduses nägi ta oma jõudude allikat, sotsialismi võidusse uskumise allikat.

Oma uues töös «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» näitas J. V. Stalin, missugust osa etendas seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule Suures Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsioonis, nõukogude võimu tegevuses sotsialistliku ühiskonna loomisel. Selgitades seda ajaloos ainulaadset osa, mida Nõukogude võim etendas uue ühiskondliku korra loomisel, sotsialistliku majanduse loomisel, märgib J. V. Stalin, et selle raske ülesande täitis ta «mitte sellepärast, et ta oleks hävitanud olemasolevad majandusseadused ja «kujundanud» uued, vaid ainult sellepärast, et ta tugines majandusseadusele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Meie maa tootlikel jõududel, eriti tööstuses, oli ühiskondlik iseloom, omandivorm aga oli eraomanduslik, kapitalistlik. Tuginedes majandusseadusele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, ühistas nõukogude võim tootmisvahendid, tegi need kogu rahva omandiks ja hävitas seega ekspluateerimissüsteemi, lõi sotsialistlikud majandusvormid. Kui poleks olnud seda seadust ja kui nõukogude võim poleks tuginenud sellele, ei oleks ta saanud täita oma ülesannet».¹

Seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule on seega sotsialistliku revolutsiooni aluseks, nagu ka igasuguse sotsiaalse revolutsiooni aluseks möödunud ajastutel. See seadus murrab endale praegu teed ka kõigis kapitalistlikes maades. Kuid seal osutavad selle seaduse toimele, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, tormilist vastupanu reaktsioonilised jõud — kodanlus. Tingimata vastavuse seadus riivab tema elulisi huve. Seepärast vihkab ta seda. Ning et rajada tingimata vastavuse seaduse toimele

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 18—19.

teed ja ületada reaktiooniliste jõudude vastupanu, on vaja eesrindlikku ühiskondlikku jõudu. Niisuguseks jõuks Venemaal 1917. aastal oli tööliste ja talupoegade liit. Niisugust jõudu ei ole seni veel kapitalistlikes maades. Kuid ta kujuneb välja ka seal. Sellele tõukavad töölisi ja talupoegi kõik kapitalistliku ühiskonna elutingimused. Nende jaoks ei ole teist väljapääsu kapitalistlikust orjusest.

*

Küsimus tootlike jõudude arenemise peamisest tõukejõust, allikast, küsimus tootmissuhete vastavusest tootlike jõudude iseloomule lahendati põhimõtteliselt Marxi poolt, ehkki Marx ei nimetanud tema poolt esitatud teesi tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule majandusseaduseks. Selle seaduse formuleeringu, tema teadusliku põhjenduse andis J. V. Stalin. Ta näitas selle seaduse toimet kaasaja kapitalismi tingimustes ja sotsialismi tingimustes.

Eessõnas «Poliitilise ökonoomia kriitikale», «Kommuunistliku partei manifestis» ja eriti «Kapitalis» avas Marx teatud, s. o. kapitalistlikku ühiskondlikku formatsiooni käsitledes tootlike jõudude arenemise allika, peamise põhjuse. Seda allikat nägi ta tootmisviisis, tootmissuhetes. Eessõnas «Poliitilise ökonoomia kriitikale» kirjutab Marx:

«Oma elu ühiskondlikus tootmises astuvad inimesed teatavasse, paratamatuksse, nende tahtest sõltumatuksse suhteisse — tootmissuhteisse, mis vastavad nende materiaalsete tootlike jõudude teatavale arenemisastmele... Oma arenemise teataval astmel satuvad ühiskonna materiaalsed tootlikud jõud vastuollu olemasolevate tootmissuhete, või — mis on ainult selle juriidiline väljendus — omandussuhetega, milles nad seni arenesid. Tootlike jõudude arenemise vormidest muutuvad need suhted tootlike jõudude kammitsaiks. Siis saabub sotsiaalse revolutsiooni ajastu.»¹

Need marksismi klassikute geniaalsed ideed tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude seisukorrale, iseloomule jäeti II Internatsionaali revisjonistide poolt hiljem unustusse. Lenin ja Stalin andsid sellele ajaloolise materialismi ja poliitilise ökonoomia tähtsaimale seadu-

¹ K. M a r x, Poliitilise ökonoomia kriitika, 1952, lk. 7 (v. k.).

sele õigused tagasi. Lenin ja Stalin rõhutasid ning märkisid oma töödes erilise jõuga selle seaduse tähtsust.

Marksismi-leninismi klassikute töödes on antud seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, olemuse ja tähtsuse igakülgne põhjendus. Tootlikud jõud, olles igasuguse tootmise kõige revolutsioonilisemaks elemendiks, määravad kindlaks tootmissuhte olemuse, iseloomu. Uued tootmissuhted on tootlike jõudude arenemise vormiks, nende arenemise peamiseks ning otsustavaks tõukejõuks. Seega peitub tootlike jõudude arenemise allikas tootmissuhetes, mis vastavad tootlike jõudude seisukorrale.

Oma töös «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» J. V. Stalin uue jõuga rõhutas tootmissuhte kui tootlike jõudude arenemise peamise ning otsustava tõukejõu osa. Tees tootmissuhte osast tootlike jõudude arenemises on üks Stalini teose «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» kõige tähelepanuväärsemaid teese. See annab meie teooriale veel suurema harmoonilisuse ja terviklikkuse, veel suurema vastupanuvõime vaenlaste rünnakute vastu, meie teadusele veelgi suurema pealetungijõu. Selle uue teesi tootlike jõudude arenemise peamisest tõukejõust, tema täpse ning ammendava formuleeringu võis anda ilmselt ainult siis, kui oli võrdlemiseks olemas kaks niisugust vastandlikku süsteemi, nagu kapitalistlik ja sotsialistlik süsteem oma vastandlike arengujoontega. Varem, enne 1917. aasta revolutsiooni, ei andnud elu ise ilmselt veel küllaldast materjali nendeks järeldusteks, mida tegi J. V. Stalin oma töös «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus».

Mõned seltsimehed asetavad küsimuse nii: kui me näeme tootlike jõudude arenemise peamist otsustavat allikat uutes tootmissuhetes, kas ei tähenda see siis liikumist vastastikuse sõltuvuse ringis? Tootlikud jõud on tootmisviisi määravaks küljeks. Nad määravad kindlaks tootmissuhted, nende muutused. Kuid tootlike jõudude endi arenemise selgitamiseks me apelleerime tootmissuhetele. Kas ei ole siin tegemist nõiaringiga, nagu väljendas Plehhanov? Ei. Tootlike jõudude arenemise allikas on tootmisviisis, mitte aga väljaspool teda. Muidugi, kui tootmissuhteid vaadata tootlike jõudude suhtes kui midagi väljaspool seisvat, siis ei oleks õige otsida neis tootlike jõudude edasiliikumise, arenemise peamist allikat. Kuid tootlikud jõud ei asu

kunagi väljaspool ühiskondlike vorme, väljaspool tootmissuhteid. Ei ole tootmist väljaspool tootmissuhteid. Tootlikud jõud ja tootmissuhted on igasuguse tootmisviisi kaks eri, kuid lahutamatult seotud külge. «Marksism,» kirjutab J. V. Stalin, «käsitleb ühiskondlikku tootmist kui tervikut, millel on kaks lahutamatu külge: ühiskonna tootlikud jõud (ühiskonna suhted loodusjõududega, võitluses millega ta toodab vajalikke materiaalseid hüvesid) ja tootmissuhted (inimeste suhted üksteisega tootmisprotsessis). Need on ühiskondliku tootmise kaks eri külge, kuigi nad on teineteisega lahutamatult seotud. Ja just sellepärast, et nad on ühiskondliku tootmise eri külgedeks, võivad nad teineteist mõjutada. Väita, et üks neist külgedest võib neelata endasse teise ja muuta selle enda koostusosaks, tähendab kõige tõsisemal kombel patustada marksismi vastu.»¹

Otsida ühiskondliku tootmise arenemise, muutuse (sealhulgas ka tootlike jõudude arenemise) peamist allikat, peamist põhjust temas endas — see on ainuõige, teaduslik lähenemine probleemile. See on materialistlik ning monistlik, terviklik seisukoht, täiesti vaenulik eklektitsismile, mis on iseloomustav kodanlikule ideoloogiale. Otsida, avastada ja leida ühiskondliku tootmise arenemise immanentseid seadusi ja peamist tõukejõudu temas endas — see ja ainult see on küsimuse õige teaduslik lahendus. Näha tootmissuhetes ainult tootlike jõudude arenemise pidurit, takistajat — niisugune vaade on marksismivastane. Nii-sugust reaktsioonilist osa etendavad ainult vanad, oma aja äraelanud tootmissuhted. Kuid just sellepärast nad hävitataksegi, asendatakse uutega, et kindlustada tootlike jõudude takistamatut arenemist. Otsida tootlike jõudude arenemise peamist allikat väljaspool tootmisviisi ei ole õiguspärane. See viib vassimisele, eklektitsismile, marksismist loobumisele.

Et oleks selge, mispärast uued tootmissuhted on tootlike jõudude arenemise peamiseks tõukejõuks, tuleb avada nende uute tootmissuhete toime mehhanism, peatumata üldisel seisukohal nende osatähtsusest. Kõige paremini saab seda näidata kapitalistlike ja sotsialistlike tootmissuhete näite varal.

Eespool me juba märkisime, et kapitalistlikud tootmis-

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 134—135.

suhted, tootmisvahendite kapitalistlik omandus, kasumi-
janu, akumulatsioonijanu, püüe välja pressida rohkem
kasumit — see oli omal ajal üheks võimsaimaks tootmise
arenemise allikaks, tootlike jõudude võimsaks tõukejõuks.

See tootmise kapitalistlik stiimul oli võrreldamatult
võimsam kui see, mis eksisteeris ürgkogukondliku korra,
orjanduse ja feodalismi tingimustes. Tänu sellele võis
kodanlus sajandi jooksul saavutada tootlike jõudude arene-
mises niisugust edu, mis oli võimatu inimkonna kogu eel-
neva ajaloo jooksul.

Vaatamata tootmise arenemise antagonistlikule vormile
oli see omal ajal niisuguste ühiskondlike tootlike jõudude
arenemise ainuvõimalikuks vormiks, mis on sotsialismi
tekkimiseks vajalikud. Kuid nagu paljud maailmas, nii ka
tootmise kapitalistlikud stiimulid, kapitalistlikud tootmis-
suhted, s. o. kapitalistlik omandamine, lisaväärtuse toot-
mine, kapitalistlik konkurents on muutunud nüüd tootlike
jõudude võimsast tõukejõust omaenda vastandiks, tootlike
jõudude arenemise piduriks, neid hävitavaks jõuks. Nad
on muutunud suurimate kuritegude allikaks, nad on muutu-
nud majanduslike katastroofide allikaks, laastavate, impe-
rialistlike sõdade allikaks, sadade miljonite inimeste kan-
natuste allikaks, nad on asetanud hädaohtu tsivilisatsiooni
enda olemasolu.

Ajaloo dialektika on niisugune, et kunagi eesrindlikud
tootmissuhted on muutunud tootlike jõudude tõukejõust
nende piduriks, omaenda vastandiks.

Siit tekkis vajadus asendada kapitalistlikud tootmissuh-
ted uute — sotsialistlike suhetega, mis vastavad kaasaja
tootlike jõudude iseloomule.

Kapitalismi ideoloogid räägivad, et eraomanduse asen-
damine ühiskondliku, sotsialistliku omandusega tähendab
tootmise surma, tähendab liikumatust, paigalseisu, hävin-
gut. Selle väite valelikkust kinnitab meie kodumaa muut-
mine ennenägemata lühikese aja jooksul mahajäänud
agraarmaast eesrindlikuks tööstuse- ja kolhoosimaaks. Meie
rahva poolt nõukogude võimu aastail saavutatud määratu
suured edusammud rahvamajanduse ja kultuuri alal anna-
vad tunnistust sellest, et sotsialism tähendab tootlike jõu-
dude hiiglaslikku arenemist, hiiglaslikke võimalusi majan-
duse, sotsiaalsete suhete, kultuuri kõige võimsamaks are-
nemiseks, kümnete miljonite inimeste võimete, talentide,
annete arenemiseks.

Sotsialism annab meile näite selle kohta, et tootlike jõude tänapäeva arenemise astmel on võimalikud palju võimsamad tootmise arenemist liikumapanevad jõud kui need, missugused kutsus kunagi ellu kapitalism.

Sotsialistlikud tootmissuhted — need on, esiteks, tootmisvahendite ja -produktide sotsialistlik omandus ja, teiseks, sotsialistlikud suhted klasside, sotsiaalsete rühmade, s. o. tööliste, kolhoosnike ja nõukogude intelligentsi vahel, kolmandaks, need on sotsialistlikud jaotamise suhted.

Meie ajal on kapitalistlikud tootmissuhted muutunud maasse röövelliku suhtumise allikaks, kapitalistlikud tootmissuhted takistavad loodusjõudude ratsionaalset kasutamist ja allutamist. Näiteks ameerika majandusteaduslikus kirjanduses teatati terve kombinaadi ehitamise tehniliselt läbitöötatud projektist Püha Laurentiuse jõe. Kümneid kordi arutati seda määratu suure ehituse projekti senatis, kongressil ja kümneid kordi see kukkus läbi. Projekti teostamine oleks andnud võimaluse muuta elektrienergia mõnevõrra odavamaks, kuna see aga riivab monopolide, eelkõige Morgani ja teiste monopolistide huve, siis kukkus see hüdroehituse projekt läbi, vaatamata sellele, et mõned isegi väljapaistvad valitsuse esindajad nagu Roosevelt asusid seda toetama.

NSV Liidus toimub sotsialismi tingimustes ajaloos seni nägemata hiiglaslikus ulatuses looduse ümberkujundamine. See on osutunud võimalikuks ainult sotsialistliku omanduse alusel, see on jõukohane ainult sotsialistlikule ühiskonnale, kus töö baseerub sotsialistlikele tootmissuhetele. Hiiglaslikud hüdrojaamad, millised me ehitame lühikese ajaga, on jõukohased ainult meie maale, kes tugineb sotsialistlikule omandusele kui tootmise arenemise võimsale allikale.

Veel üks näide. Tehniline progress tööstuses ja põllumajanduses peab olema lakkamatu. Põllumajanduse suhtes see tähendab olemasolevate sadade tuhandete traktorite ja kümnete tuhandete kombainide asendamist täiuslikumatega. Meie võimsa traktorite ja kombainide pargi uuendamine põllumajanduses nõuab lühikese aja jooksul miljardilisi kulutusi. Kas see on jõukohane kolhoosidele, isegi miljonärkolhoosidele? Ei, ei ole jõukohane. Kas niisugune asi on jõukohane kapitalistlikele farmeritele? Veel vähem jõukohane. Ja see ei ole üldse jõukohane farmeritele-talupoegadele, kelle töö baseerub oma tööga saadud eraomandusel.

Täiusliku põllumajandusliku tehnika asendamine veel täiuslikumaga on meie tingimustes võimalik ainult riikliku sotsialistliku omanduse baasil. See on jõukohane ainult sotsialistlikule riigile.

«Me kõik rõõmustame meie maa põllumajandusliku tootmise kolossaalse kasvu üle, teraviljatootmise, puuvilla, lina, suhkrupeedi jne. tootmise kasvu üle. Milles on selle kasvu allikas? Selle kasvu allikas on ajakohases tehnikas, suures hulgas ajakohastes masinates, mis teenindavad kõiki neid tootmisharusid. Asi seisab siin mitte ainult tehnikas üldse, vaid selles, et tehnika ei või seista paigal, ta peab kogu aeg täiustuma, et vana tehnika peab rivist välja langema ja asenduma uuega, uus aga — kõige uuemaga. Ilma selleta pole mõeldav meie sotsialistliku põllumajanduse arenemine tõusvas jones, pole mõeldavad ei suured saagid ega põllumajandussaaduste küllus. Kuid mida tähendab rivist välja viia sajad tuhanded ratastraktorid ja asendada need linttraktoritega, asendada kümned tuhanded vananenud kombainid uutega, luua uued masinad, näiteks tehniliste kultuuride jaoks? See tähendab teha miljardilisi kulutusi, mis võivad ennast ära tasuda alles 6—8 aasta pärast. Kas meie kolhoosid, kui nad isegi on miljonärid, suudavad neid kulusid kanda? Ei, ei suuda, sest nad ei suuda enda kanda võtta miljardilisi kulusid, mis võivad end ära tasuda alles 6—8 aasta pärast. Need kulud võib enda kanda võtta ainult riik, sest tema ja ainult tema on võimeline enda kanda võtma kahjusid, mida tekitab vanade masinate käigust kõrvaldamine ja nende asendamine uutega, sest tema ja ainult tema suudab kannatada neid kahjusid 6—8 aasta jooksul selle arvestusega, et tehtud kulutusi selle tähtaja möödumisel tagasi saada.

Mida tähendab pärast kõike seda nõuda traktorijaamade müümist kolhooside omandiks? See tähendab ajada kolhoosid suurtesse kahjudesse ja nad laostada, nurja ajada põllumajanduse mehhaniseerimine, alandada kolhoosliku tootmise tempot.»¹

Seeга ainult sotsialistlik omandus kindlustab meile täiel määral tehnilise progressi, on selle tõukejõuks. Isegi kolhooslik omandus ei kindlusta meile alati täiel määral tootlike jõudude võimsa arenemise võimalust. Siit tekkis kee-

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 192—194.

rukas ning raske ülesanne tõsta kolhooslik omandus järkjärgult üldrahvaliku omanduse tasemele. Seega me näeme, kuidas ja mispärast sotsialistlik omandus on tootlike jõudude arenemise peamiseks tõukejõuks.

Sotsialistlikud tootmissuhted ei tähenda ühe sotsiaalse rühma rõhumist teiste sotsiaalsete rühmade, klasside poolt, vaid vastupidi, ekspluateerimise puudumist, ekspluateerimisest vabade töötajate sotsialistliku koostöö ja vastastikuse abistamise olemasolu. Sotsialism tähendab töö üldisust, põhimõtte teostamist «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma», parasitismi, logelemise hävitamist. Sotsialistlikud vastastikused suhted klasside vahel, jaotamise sotsialistlik põhimõtte on samuti tähtsaks tootlike jõudude arenemise stiimuliks meie maal.

Kapitalism on rajatud proletariaadi ekspluateerimisele kodanluse poolt, sellele, et üks osa ühiskonnast elab teise osa töö arvel. Ameerika Ühendriikides on parasitism saavutanud tohutu ulatuse. Seal on väljaspool materiaalse tootmise sfääri tohutu hulk inimesi, kes elavad töötajate ekspluateerimise arvel. Ameerika Ühendriikides langeb aasta-aastalt töövõimelise elanikkonna tööga haaramise kõver materiaalse tootmise sfääris. Toome mõningad andmed. Oma raamatus «Liiga palju inimesi» teatab ameerika reaktsooniline majandusteadlane W. Thomson, et 1850. aastal töötas Ameerika Ühendriikide tööstuses ja põllumajanduses 80,9 protsenti töövõimelisest elanikkonnast, 1910. aastal — 59,6 protsenti, 1940. aastal aga 46,5 protsenti. Ameerika progressiivne teadlane V. Perlo samuti kirjutab oma raamatus «Ameerika imperialism», et Ameerika Ühendriikides väheneb iga aastakümnega elanikkonna osa, kes töötab materiaalse tootmise sfääris. «Iga 100 inimese kohta, kes tegelevad kaubatootmises,» kirjutab Perlo, «tuli 1929. aastal 74 inimest, 1939. aastal — 87 ja 1949. aastal — 106 inimest, kes on haaratud muud liiki tegevusega.»

Niisiis, rohkem kui pool Ameerika Ühendriikide elanikkonnast on tegevuses väljaspool materiaalse tootmise sfääri, kus luuakse materiaalseid hüvesid. Kus siis ja millega tegeleb rohkem kui pool töövõimelisest elanikkonnast ja millest ta elab? Esiteks, kaubandusaparaadis. Teiseks, riigiaparaadis, mis on kasvanud kolossaalsete mõødeteni, sealhulgas armees, politseis, mitmesugustes fašistlikes militariseeritud organisatsioonides. Kolmandaks, lihtsalt parasiidid, logelejad, kes elavad ekspluateerimisest.

Kasvav parasitism, roiskumine — need on monopolistliku kapitalismi jooned, mis on esile toodud V. I. Lenini poolt. Oma raamatus «Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium» kirjutas V. I. Lenin, et imperialistlikes maades kasvab rantjeede tohutu kiht, inimesed, kes elavad kuponigide lõikamisest. See käib eelkõige Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa kohta, kes juba XIX sajandil oli muutunud rantjee-riigiks, parasiidiks, kes elab asumaade ja sõltuvate riikide riisumise arvel.

Ameerika Ühendriikides ja teistes kapitalistlikes maades on militarism kasvanud kolossaalsete mõõdeteni.

Engels kirjutas «Anti-Dühringis» XIX sajandi 70-ndail aastail: «Armee on muutunud riigi peaeesmärgiks, omaette eesmärgiks; rahvad on olemas ainult veel selleks, et anda ja toita sõdureid. Militarism valitseb Euroopat ja õgib teda.»¹

See oli ligi 80 aastat tagasi. Käesoleval ajal, imperialismi ajastul, on armee, riigimasin, majanduse militariseerimine kasvanud kolossaalsete, tõepoolest ähvardavate mõõdeteni. Kolm neljandikku Ameerika Ühendriikide tohutust, paljumiljardilisest eelarvest läheb sõja heaks. Armee, riik on Ameerika Ühendriikides ja teistes kapitalistlikes maades muutunud hüdraks, kes on klammerdunud rahva elavale kehale ning imeb temast vere, kõik elumahlad.

Kasvav parasitism, logelemine ongi kaasaja kapitalismi iseloomulikud jooned.

Vastukaaluks sellele töötavad NSV Liidus 70 protsenti töövõimelisest elanikkonnast materiaalse tootmise sfääris. Meil kõik töötavad, tegelevad ühiskondlikult kasuliku tööga. Selles väljendub sotsialistlike tootmissuhete olemus. Selles peitub üks tootlike jõudude arenemise võimsaid allikaid. Seal, kapitalimaades, on ligi 40 miljonit täielikult ja osaliselt töötut. Meil, NSV Liidus, ei ole töötuid.

Kapitalismi tingimustes on kümnete miljonite sunniviisiline töö valitsevate klasside logelemise tingimuseks. Ühtede vaba aeg ostetakse töölise ja tema perekonna kogu elu muutmise arvel sunnitööks teiste heaks.

Sotsialismi tingimustes — vaba töö, kõige lühem tööpäev, kõige laialdasemad võimalused võimete ja annete arendamiseks. Ekspluataatorlike klasside hävitamine meie maal andis võimaluse muuta töö üldiseks, teostada põhi-

¹ F. Engels, Anti-Dühring, Tallinn, 1951, lk. 150.

mõtet: «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma». See on avanud tootlike jõudude arenemise tohutu allika. Eksplua- teerimine on seotud inimeste talentide, võimete, annete mahasurumisega. Sotsialism loob kõik tingimused võimete, annete ja talentide õitselepuhkemiseks.

Töö kui sundus, sunniviisiline töö nälja hirmul — kapita- listi tingimustes; loov töö — sotsialismi tingimustes. Vaba töö meie maal on kutsunud esile võimsa üldrahvaliku sotsialistliku võistluse kui tootlike jõudude arenemise allika.

Ja lõpuks rahvusliku tulu jaotamise sfäär. Seal, kapita- listlikes maades, tähendab rahvusliku tulu jaotamine rahva riisumist, kapitalistide kasumite kolossaalset kasvu ja rahva vaesumist, rahvahulkade laostumist, ostuvõimelise nõudmise vähenemist, tootmise arenemise baasi vähene- mist. Meil on rahvusliku tulu jaotamine selline, et aasta- aastalt kasvab elanikkonna ostuvõimeline nõudmine, mis jõuab ette tootmise kasvust. See on tootlike jõudude arene- mise võimsaks tõukejõuks. Vastukaaluks kapitalistlikule jaotamisele, kus lõviosa rahvuslikust tulust omastavad kapi- talistid, kus naised, noored ja teistest rahvustest inimesed saavad ebavõrdset tasu, kindlustab sotsialistlik töö järgi, selle kvaliteedi ja hulga järgi jaotamise printsiip meie maal kõigile kodanikele, sõltumata rassilisest kuuluvusest, soost ja vanusest, võrdse töö eest võrdse tasu. Sellega on sotsia- listi põhimõte «igapäevasele tema töö järgi» tootmise arene- mise võimsaks stiimuliks.

Kõik see tervikuna on loonud tootmise arenemise uued võimsad tõukejõud. Sotsialismi põhilises majandusseaduses on väljendatud sotsialistliku tootmise eesmärk ja vahendid: kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuri- liste vajaduste maksimaalse rahuldamise kindlustamine sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustami- sega kõrgeima tehnika baasil. Selles seaduses on nagu fookuses kontsentreeritud sotsialistlike tootmissuhete kui tootlike jõudude arenemise peamise tõukejõu olemus. Temas väljenduvad meie tootmise arenemise stiimulid. Niisugune on uute tootmissuhete toime mehhanism.

Niisiis, uued tootmissuhted on tootlike jõudude võimsa arenemise peamiseks ning otsustavaks tõukejõuks. Kuid kas see ei ole vastuolus selle asjaoluga, et kapitalismi tingi- mustes, vaatamata sellele, et tootlike jõudude konflikt oma aja äraelanud kapitalistlike tootmissuhetega saabus juba K. Marxi ajal, jätkasid tootlikud jõud arenemist, sealjuures

mõningates maades kiiremini kui Marxi tegevuse ajastul? Kas see ei ole vastuolus selle teesiga, et uued tootmisuhted on tootlike jõudude peamiseks tõukejõuks? Ei, ei ole vastuolus.

Esiteks, pole õige vaadelda tootlike jõudude konflikti kapitalistlike tootmissuhetega kui absoluutset, mis ei arene, mis määrab tootlikud jõud täielikule liikumatusele. See konflikt samuti areneb. XIX sajandi teisel poolel ei olnud tal veel seda sügavust ning teravust, mis on talle iseloomustav tänapäeval. Marxi suur geenius seisis selles, et ta juba sel ajal, kui see konflikt ei ilmnenuks niisuguse vapustava jõuga nagu praegu, tegi selle kindlaks, näitas selle allikat ja põhjust. Mitte näha kapitalismi põhilise vastuolu arenemist ning süvenemist, mis muudab selle vastuolu vastandlikkuseks, mitte näha konflikti arenemist tootmissuhete ja tootlike jõudude vahel, absolutiseerida seda — tähendab tõsiselt patustada marksismi vastu.

Teiseks, eri maad ei astunud üheaegselt kapitalismiteele. Kui K. Marx kirjutas oma «Kapitali», Venemaa alles astus kapitalismiteele, ja ka Saksamaa alles hakkas arenema kui kapitalistlik maa. Üks asi on Inglismaa ja Prantsusmaa, teine asi on Ida-Euroopa või Aasia maad.

Selles, et Saksamaa jõudis tootmise tempolt Inglismaast ja Prantsusmaast ette, ilmneb kapitalismi ebaühtlase arenemise seadus imperialismi ajastul. Maadel, kes astusid teistest hiljem sellele teele, oli võimalus tugineda tehnika uutele saavutustele, ehitada oma tööstust uuel tehnilisel alusel. Vanadel kapitalistlikel maadel rippus pommina jalus vana tehnika, samal ajal kui uus tehnika võimaldas noortel kapitalistlikel maadel kiiresti edasi liikuda. See käib eelkõige Saksamaa ja Ameerika Ühendriikide kohta kuni kapitalismi üldkriisi saabumiseni.

Kolmandaks, kui me räägime, et kapitalistlikud tootmisuhted on muutunud tootlike jõudude arenemise piduriks, siis see ei tähenda, et täielikult lakkab konkurentsi toime, mis on küll äärmiselt piiratud monopolide ülevõimu poolt, kuid tema toime, mõju tootlike jõudude arenemisele ei ole täielikult lakanud. Imperialismi ajastul on astunud jõesse kaasaja kapitalismi põhiline majandusseadus — tootmise allutamine maksimaalse kasumi saamisele. Selle seaduse toimest järeldub, et kapitalism on uue tehnika poolt, kui see töötab talle suurimaid kasumeid, kapitalism astub uue tehnika vastu ja on käsitsi töötamisele ülemineku poolt, kui

uus tehnika ei tööta enam maksimaalseid kasumeid. Seega ei ole imperialismi ajastul tootmine stagnatsiooni, täieliku liikumatuse olukorras, tsükliline arenemine toimub, kuid ta omandab üha enam katastroofilise vormi, kusjuures lugu on nii, et tootmise arenemine ühel maal toimub teise arvel. Ameerika Ühendriigid on kahekordistanud oma tootmist teiste maade kõrvaletõrjumise ja rõhumise arvel, nende majanduse laostamise arvel. Kui me võtame andmed kõigi kapitalistlike maade arenemise kohta enam-vähem tunduval ajavahemikul, siis annavad need tunnistust tööstusliku tootmise kasvu tempo langusest. Aastail 1870—1890 oli tööstusliku toodangu iga-aastane keskmine juurdekasv kapitalistlikes maades 6,3 protsenti. Aastail 1890—1913 oli iga-aastane juurdekasv 5,8 protsenti, aastail 1913—1929 oli iga-aastane juurdekasv 3 protsenti ja lõpuks aastail 1929—1937 kõigest 0,4 protsenti. Vähenemine 6,3 protsendilt 0,4 protsendile. See on tööstusliku toodangu juurdekasvu alanev kõver, roiskuva, väljasureva kapitalismi kõver, kapitalismi, mis on kurnatud sügavatest vastuoludest ja mida on tabanud parandamatu haigus. Nagu vähk tabab elavat organismi, sööb selle läbi, tuues surma, samuti ka tootlike jõudude konflikt kapitalistlike tootmisuhetega viib imperialismi hukkumisele.

Kapitalism elab praegu üle üldkriisi perioodi, tema tootlikud jõud viibivad seisaku, vegeteerimise olukorras. Mis pärast? Teise maailmasõja tagajärjel lagunes kõikehaarav maailmaturg kaheks paralleelseks turuks, kitsenes sfäär, kus peamised kapitalistlikud maad saavad rakendada oma jõude maailma ressursidele, halvenesid maailma müügituru tingimused nende maade jaoks, suurenes ettevõtete alakoormatus — süvenes maailma kapitalistliku süsteemi üldkriis. Kapitalismi üldkriisi aluseks on maailma kapitalistliku majandussüsteemi üha suurenev laostumine, ühelt poolt, ja NSV Liidu ning rahvademokraatia maade kasvav võimsus, teiselt poolt.

Me sageli kaldume pöörama rohkem tähelepanu sellele, mis asub poliitilise elu pinnal, jättes kahe silma vahele protsessid, mis toimuvad majandusliku elu sügavustes.

Väga tähtis ja vajalik on jälgida seda, mis toimub poliitilisel areenil kapitalismi maades. Kuid on olemas sügavamad sfäärid, mis tingivad seda, mis asub poliitilise elu pinnal, — nimelt majanduslikud protsessid: kapitalismi üldkriisi süvenemine, ühtse maailmaturu lagunemine ja kahe

paralleelse turu kujunemine, kapitalistliku tootmise baasi kitsenemine, rahvademokraatia maade industrialiseerimine. Nende maade ees avanevad tulevikus prespektiivid mitte ainult tööstuskaupade sisseveoks Lääne-Euroopa ja Ameerika maadest, vaid ka tööstuskaupade väljaveoks. Variseb kokku ajalooliselt kujunenud tööjaotus, kus paljud maad olid muudetud agraarmaadeks ja mõnede eesrindlike kapitalistlike maade tooraineripatsiks. Kapitalismi saatuse jaoks on sellel määratu suur tähtsus. See sügavaim protsess majanduses tähendab ajaloo seaduste toimet. Sügaval maal, kapitalismi näiliselt kõva koore all teeb vana ajaloomutt oma väsimatut, visa, silmaga mitte nähtavat tööd. Ta õõnestab kapitalismi tugisambaid, et ajaloo teatud momendil uuesti anda käsklus kapitalistlike maade rahvas-tele: edasi! vanamoodi enam elada ei saa. Selle kasvava tendentsi, selle kapitalistliku ühiskonna arengujoone tõi esile ning näitas seda uuest küljest J. V. Stalin. See tähendabki, et käesoleval ajal on kapitalistlikud tootmissuhted muutunud tootlike jõudude arenemise piduriks.

SEADUSE, MILLE JÄRGI TOOTMISSUHTED PEAVAD TINGIMATA VASTAMA TOOTLIKE JÕUDUDE ISELOOMULE, KÄSITAMISE VIGADEST

Paljud ajaloolased, majandusteadlased ja filosoofid, sealhulgas ka nende ridade autor, ei ole õigesti aru saanud seadusest, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, arvates, et niisugune täielik vastavus võivat eksisteerida ainult sotsialismi tingimustes. See oli viga, mida me suuremal või vähemal määral jagasime.

Teiseks, me arvasime ekslikult, et seda seadust võib kasutada ainult töölisklass, jättes kahe silma vahele selle fakti, et ka kodanlus kasutas seda seadust kodanlike revolutsioonide perioodil.

Esitatakse küsimus, kuidas siis kodanlus sai XVIII sajandil kasutada seda seadust, mis Marx avastas esimesena XIX sajandil, kas siin ei ole vasturääkivust, kas siin ei ole vastuolu? Ei, mingisugust vasturääkivust siin ei ole.

Sageli juhtub elus nii, et praktika ennetab teooria. Toome näite loodusteaduste valdkonnast. Kaua aega enne seda, kui teadus avastas ühe energialiigi teiseks muundumise

seaduse, muutsid inimesed, mitte tundes seda seadust, ühe energiavormi teiseks. Kui ürgaja inimesed hankisid endile hõõrumise abil tule, muutsid nad hõõrumise soojuseks, sellega juhendusid nad ühe energialiigi teiseks muundumise seadusest. Kui meie geniaalne loomupärane talent Polzunov lõi esimese aurumasina, ei tundnud ta veel energia muundumise seadust, kuid praktikas ta tegelikult juhendus sellest seadusest.

Majandusseaduste valdkonnas toimub ilmselt midagi taolist.

Kui kodanlus kodanlike revolutsioonide ajal likvideeris feodaalsed tootmissuhted ja kehtestas kapitalistlikud suhted, siis kasutas ta praktiliselt siin seadust, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule. Kodanlus lähtus siin oma klassihuvidest, likvideerides feodaalsed suhted ja asendades need kodanlike suhetega. Klassihuvid sundisid siis teda viima tootmissuhted vastavusse tootlike jõududega. Populaarses kirjanduses jätsime me selle kahe silma vahele, lubades selle küsimuse mõnevõrra primitiivset käsitlust.

Kolmandaks, viga seisis selles, et paljud meie hulgast arvasid, et sotsialismi tingimustes lülitab täielik vastavus välja vastuolu tekkimise võimaluse tootlike jõudude ja sotsialistlike tootmissuhete vahel. Me käsitasime vastavust metafüüsiliselt — väljaspool arenemist, väljaspool tekki- vaid vastuolusid. See oli meie viga, taganemine dialektikast.

Mispärast leidis niisugune viga aset? Kuidas ta võis tekkida?

Meile näis, et meie tootmissuhted, baseerudes tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele, vastavad täielikult meie ühiskondlikele tootlikele jõududele. Tootmise ühiskondlikku iseloomu kinnitab tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Missugune vastuolu võib siin siis olla?

Missugune võib veel olla omandivorm peale ühiskondliku? Millega võib asendada ühiskondlikku omandust? Nii püstitasid küsimuse paljud enne J. V. Stalini uue töö «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» ilmumist.

Meile näis, et kuigi vastuolud sotsialistlikus tootmisviisis ka tekivad, siis ainult tootlike jõudude ja sotsialistlike tootmissuhete täieliku vastavuse raamides ja pinnal. Siin oli rida küsimusi läbi mõtlemata. Pole ju sotsialistlik ühiskondlik omandus midagi paigalseisvat, liikumatut, ta samuti areneb. Kui eraomandus tegi läbi arenemise talu-

rahva tööga saadud omandusest ürgkogukondliku korra lagunemise perioodil, jõudis orjandusliku eraomanduseni, hiljem feodaalse ja kapitalistliku omanduseni, kui eraomandus tegi paljude sajandite jooksul läbi niisuguse evolutsiooni, siis mispärast sotsialistlikul ühiskondlikul omandusel võib olla ainult see vorm või need vormid, mis meil praegu eksisteerivad? Mispärast ta ei või areneda? J. V. Stalin näitas, et kolhoosliku omanduse — grupilise omanduse vorm, ehkki me teda edukalt kasutame ja saame lähemas tulevikus veel edukalt kasutama tootlike jõudude arendamiseks, hakkab siiski tootlike jõudude arenemise tõukejõust muutuma piduriks, lakkab vastamast uutele tootlikele jõududele, ning ta tuleb järk-järgult tõsta üldrahvaliku omanduse tasemele.

See fakt näitab, et ei ole õige absolutiseerida tootmisuhete täielikku vastavust tootlike jõudude iseloomule sotsialismi tingimustes.

Seesama on maksev kaubaringluse suhtes. J. V. Stalin märkis vajadust teostada kasuga kolhoosidele järkjärgulist üleminekut saaduste vahetusele. Kaubaringlus ja kommunism on kokkusobimatud. Kuid kaubalised suhted on meie majandussuhete üheks osakeseks, üheks momendiks. Tootlike jõudude arenemine nõuab meilt järkjärgulist, kuid ilma etteruttamata üleminekut saaduste vahetusele.

J. V. Stalin märkis samuti seda, et ka riiklik sotsialistlik omandus ei ole kõige kõrgemaks vormiks. Kommunismi võidu puhul kogu maailmas ei ole üldrahvaliku omanduse vastuvõtjaks mitte riik, mis sureb välja, vaid ühiskond oma juhtiva majandusliku keskorgani näol. Omandus saab olema mitte riiklik, vaid riigitu. Niisiis, ka sotsialistlikku üldrahvalikku omandust tuleb vaadelda tema arenemises.

Seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, õigel käsitlemisel on suur praktiline tähtsus meie kommunistliku partei tegevusele. Partei peab esile tooma ja uurima tekkivaid vastuolusid tormiliselt kasvavate tootlike jõudude ja sellest kasvust mõnevõrra mahajäävate tootmissuhete vahel, kõrvaldama, lahendama nende vahel tekkivad vastuolud. Meie populaarses kirjanduses me aga sageli ignoreerisime tekkivaid vastuolusid, uinutasime sellega meie kaadrit, tekitasime kahju praktikale ja teooriale. See oli meie paljude, sealhulgas ka minu kui rea seda küsimust käsitlevate artiklite autori suur viga.

J. V. Stalin märkis tingimata vastavuse seaduse toime omapära sotsialismi tingimustes. Meil vastuolud kasvavate tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel tekivad, kuid need ei jõua konfliktini. Ainult ebaõige poliitika puhul võivad vastuolud areneda konfliktiks. Partei õige poliitika korral on meil võimalik õigeaegselt lahendada ja kõrvaldada tekivad vastuolud arenevate tootlike jõudude ja neist arenemises mahajäävate tootmissuhete vahel. See võimalus saavutatakse tänu järgmistele tingimustele: esiteks, seetõttu, et meil puuduvad vaenulikud klassid, kes võiksid osutada tõsist vastupanu tootmissuhete täiustamisele, arendamisele. Inertsete, konservatiivsete elementide, gruppide võimalik vastupanu on kergesti ületatav. Teiseks, meil ei saa vastuolud muutuda konfliktiks seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, teadliku rakendamise ja kasutamise tõttu tema sügava tundmise alusel, sotsialistliku riigi olemasolu tõttu, kes jälgib majandusliku arenemise käiku, näitab initsiatiivi mahajäävate tootmissuhete vastavusseviimisel tootlike jõudude iseloomuga, saades sealjuures laialdast toetust altpoolt, rahvahulkade poolt.

Seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule on objektiivne majandusseadus. Tootlike jõudude ja tootmissuhete vahelise vastastikuse seose iseloom ei sõltu meie tahtest. Nende vastastikune side, suhe tuleneb tootlike jõudude ja tootmissuhete olemusest. Iga uus sugupõlv leiab eest valmis, mitte tema poolt loodud tootlikud jõud ja tootmissuhted. See on maksev nii kapitalismi kui ka sotsialismi kohta. Muutes tootlikke jõude, oleme me sunnitud vastavalt muutma ka tootmissuhteid.

Esitatakse küsimus, kuidas meil on võimalik pidada majandusseadusi seadusteks, mis väljendavad meie tahtest sõltumatult toimuvaid protsesse? Kas meil ei suunata meie majanduslikku tegevust plaanidega? Kas industrialiseerimine ei olenenud meie tahtest, kas kollektiviseerimine, viis aastakute täitmine ei olenenud meie tahtest? Industrialiseerimine ja kollektiviseerimine oli meie jaoks ajalooliseks paratamatuseks, mis määras meie tahte, meie poliitika. Nad tekkisid materiaalse elu arenemise vajadustest. Rahva tahe, partei tahe etendas määratu suurt osa, kuid ta ise oli määratud, esile kutsutud. Niisiis, ka meie ühiskonna jaoks jääb jõusse ajaloolise materialismi tees selle kohta, et iga uus sugupõlv leiab eest mitte tema poolt loodud tootlikud jõud,

ja et viia edasi tootlike jõudude arengut, peab see sugupõlv lähtuma juba saavutatust, seda esiteks. Teiseks, iga uus sugupõlv ei saa meelevaldselt valida tootmissuhteid: neid tingib tootlike jõudude olemus, iseloom, arenemise aste. Kolmandaks, tekkivad vastuolud tootlike jõudude ja tootmissuhete vahel ei sõltu meie tahtest. Need ei teki meie soovi järgi, vaid meie soovist sõltumata. Tehes muudatusi tootlike jõudude arenemises, ei tunneta rahvahulgas sotsialismi tingimustes alati nende muudatuste ühiskondlikke tagajärgi.

*

Kommunistliku partei poliitika jaoks sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku perioodil on seadusel, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, esmajärguline tähtsus. Meie partei oma poliitikas juhindub sellest seadusest.

J. V. Stalini poolt formuleeritud kolme põhilise sotsialismilt kommunismile ülemineku eeltingimuse aluseks on seadus tootmissuhete tingimatust vastavusest tootlike jõudude iseloomule. Tootmise pideva kasvu kindel tagamine tehnika täiustamise baasil — see ongi eelkõige meie maa tootlike jõudude arenemise kindlustamine, mis on vajalik kommunismi saavutamiseks. Tootlike jõudude arenemine on kogu ühiskonna majanduse arenemise aluseks. Kuid ei saa arendada tootlikke jõude, täiustamata samal ajal tootmissuhteid. Meie kirjanduses on palju kirjutatud sotsialismist ja kommunismist, kuid sageli on jätud kahe silma vahele see tähtsaim tees, et võimatu on kindlustada tootlike jõudude võimsat arenemist, kui ei tõmmata järk-järgult kaasa tootmissuhteid, ei tõsteta kolhooslik-grupilist omandust üldrahvaliku omanduse tasemele, ei asendata samuti järkjärgult, sedamööda kuidas tööstus areneb, kaubavahetust saadustevahetusega. Sealjuures tuleb mees pidada partei hoiatust selle kohta, et on lubamatu kergemeelselt ette rutata. Ei tohi unustada, et meil praegu on olemas ainult tulevase saadustevahetuse võrsed kolhooside põllumajandussaaduste mõningate liikide kaubastamise näol. Et viia seda asja edasi, on vaja hiiglaslikult arendada tööstuslikku tootmist, mis võiks kindlustada kolhoosnikuid tööstustoodanguga paremini kui käesoleval ajal, kaubaringluse korras.

Kommunismile ülemineku kolme põhilise eeltingimuse

täitmine on seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule ja kasvule, rakendamine praktikas. Üleminek kommunismile nõuab sotsialistliku ühiskonna niisugust materiaalist ja kultuurilist arengut, mis võimaldab kindlustada inimeste füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgset arenemist. Koos isiksuse igakülgse arenemisega, indiviidide igakülgse arenemisega kindlustatakse tootlike jõudude võimas areng, mis mitmekordselt suurendab ühiskonna rikkust, mille juures võib teostada kommunismi suurt põhimõtet: «Igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema tarviduste järgi».

Meie kaadril on vaja igakülgset tundma õppida seadust, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, ja osata seda praktikas, tegelikkuses rakendada. Kodanlusele sisendab see seadus hirmu ja õudust, see tuletab talle meelde kapitalismi vältimatut lõppu.

Töölisklass, tänapäeva eesrindlikud jõud näevad selles seaduses sügava usu allikat meie ürituse võidusse, sotsialismi võidusse kapitalismi üle.

Praegu seisavad teineteise vastas kaks maailma: kapitalismi, imperialistliku reaktsiooni maailm, ühelt poolt, ja sotsialismi, rahvademokraatia maailm — teiselt poolt; üks vana — roiskuv ja väljasurev maailm, õela agressiooni, reaktsiooni maailm; teine maailm — noor, täis elujõudu, tormiliselt arenev sotsialistlik maailm.

Kodanlus avaldab end meie ajastul kui pankrott majanduslikul, poliitilisel ja moraalsel alal. Ta oli ajalooliselt kutsutud kindlustama tootlike jõudude arenemist, praegu ta ja tema tootmissuhted määravad tootlikud jõud hävinemisele. Omal ajal ta tõstis üles demokraatia, vabaduse, rahvusliku sõltumatuse lipu. Praegu ta on heitnud selle lipu üle parda.

Mida võib kodanlus nüüd töötada rahvale, töötajaile, sadadele miljonitele inimestele? Uue maailmasõja perspektiive, miljoneid uusi ohvreid, veremerd, loendamatuid kannatusi.

Missuguseid majandusliku arenemise perspektiive ta võib lubada? Majanduse edasist militariseerimist, s. o. vabrikute, tehaste, kaevanduste edasist muutmist sõjaliseks sunnitööks miljonite tööliste jaoks, kriise, majanduslikke kataastroofe, tööpuudust, viletsust, alalist kindlusetust homse päeva suhtes. Maailmas on liiga palju inimesi — niisugu-

seid ideid proklameerivad kodanluse ideoloogid. See annab tunnistust tema krahhist, täielikust pankrotist.

NSV Liit — sotsialismimaa — kujutab endast tootlike jõudude tormilise, võimsa arenemise pilti, majandusliku, sotsiaalse, poliitilise ja vaimse elu kõigi alade õitsengut. Meie ühiskonna ees avanevad suured perspektiivid, täielikule kommunismile edasiliikumise perspektiivid.

NLKP XIX kongressi otsused, J. V. Stalini töö «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» avasid meie ühiskonna edasiarenemise avarad perspektiivid. Partei on püstitanud meie ühiskonna ette kommunismi ülesehitamise suure ülesande. See suur ülesanne, suur eesmärk sünnitab sadade miljonite inimeste võimsa energia meie maal ja väljaspool meie maa piire. Marksismi suur õpetus valgustab nagu tuhat päikest sotsialistliku ühiskonna edasiliikumist kommunismi säravatele kõrgustele.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, olemus	4
Tootlike jõudude arenemise peamine tõukejõud	14
Seaduse, mille järgi tootmissuhted peavad tingimata vastama tootlike jõudude iseloomule, käsitamise vigadest	35

GAUKURIA

Toimetaja I. Rosenfeld

Tehniline toimetaja I. Vahre

Korrektorid M. Amon ja S. Aron

Ladumisele antud 19. XI 1953.

Trükkimisele antud 12. I 1954.

Trükiarv 5000. Paber 54×84, 1/16.

Trükipoognaid 2,75. Formaadile

60×92 kohaldatud trükipoog-

naid 2,25. Arvutuspoognaid 2,46.

MB-04817. Trükikoda «Tartu

Kommunist», Tartu, Ülikooli

17/19.

Tellimise nr. 3260

На эстонском языке.

Hind 60 kop.

1—10

94

60 kop.

